

הרב זלמן נחמיה גולדברג

ירושלים

[30/07/2018]

גדרי אב ואם לענין הנ"ל

הנה בנידון במה שהמציאו הרופאים באשה שנתעברה שמוציאין העובר ממנה ומכניסין אותו לרחם של אשה אחרת והשניה יולדתו, ויש לחקור ביחוסו של העובר האם מתייחס לראשונה או לשניה שילדתו או שמתייחס לשניהם. ויש בזה הרבה נפק"מ להלכה כגון בדין אח שאסור באחותו, האם אסור באחותו מהראשונה או מהשניה או משניהם. ועוד יש לחקור בדיני ירושה מי המורישתו הראשונה או השניה. וכן לענין פדיון הבן באם אחת מהם לוייה והשניה ישראלית האם צריך לפדותו, וכן כשאחת מפסולי קהל והשניה כשרה. [ובכה"ג יש לדון בבהמה שהוציאו העובר ממנה והכניסו לבהמה אחרת והנפק"מ בזה באחת מבכרת והשניה אינה מבכרת האם הולד קדוש בבכורה]

א. הנה בשו"ע יו"ד סימן פ"ז ס"ו פסק המחבר המבשל בשר בחלב של מתה או בחלב שחוטה פטור, ובחידושי הרעק"א שם ז"ל מסתפקנא בחלב טריפה למה דקיי"ל דטריפה אינה יולדת אם מקרי אינה ראויה להיות אם ואין בזה משום בשר בחלב, ועיין סנהדרין דף ס"ט ע"א [וכוונת הרעק"א שכן סורר ומורה אינו יכול להיות אלא בג' חדשים מזמן שנעשה גדול עד זמן שעובר ג' חדשים שבכה"ג נחשב לבן אבל אחרי ג' חדשים ששייך לקרותו אב ולא בן אין נעשה בן סורר ומורה] א"כ הרי דאב העובר מקרי אב ה"נ י"ל דטריפה ראויה להיות אם דהא יכולה להתעבר אלא שלא תלד א"כ היא אם עובר ונקראת אם, ומ"מ י"ל דלא מקרי אם אלא אם העובר עומד להוולד אבל טריפה לא נקראת אם בשביל עובר כיון דאין סופה להיוולד. אח"כ מצאתי באו"ה דחלב טריפה היא בב"ח דאורייתא דראויה להיות אם דאם היתה מקודם מעוברת יכולה להוליד אחרי שנטריפה יעו"ש. ולפ"ז בטריפות מתחילת יצירתה כגון יותרת וכדו' אין בחלבה דין בב"ח דאורייתא עכ"ל הרעק"א. והמבואר מהרעק"א דשם אם מיקרי ונחשב משעת העיבור והשתא בניד"ד ביחוס הולד מתייחס בתר האם שעוברתו. ואכתי צריך עיונא באשה טריפה שנתעברה והוציאו העובר מהטריפה והכניסו לאם בר קיימא ונולד מהבר קיימא, והנראה בזה דאפילו לסברת הרעק"א דהחסרון בטריפה מכיון שאין סופו להיוולד אינה נחשבת לאם מ"מ בכה"ג היא האם. דהנה יש לחקור מהו החסרון באם מתה, די"ל החסרון דכל אם נעשית אם אחרי הלידה איגלאי שהיא אם למפרע, או דילמא י"ל דהחסרון בהעובר דכל עובר שאין סופו להיוולד דינו כנפל ונפל חשוב כמת והאם דמתה אינה נחשבת כאם. והנראה כהצד דהחסרון בעובר מהאי טעמא מכיון שאין ראוי להיוולד דינו כנפל, דאפילו לסברת הרעק"א דבאינו ראוי להיוולד לא נחשב כאם, אך מ"מ בטריפה שעוברתו והכניסו העובר לאם בר קיימא, האם שעוברתו נחשבת לאם דאעפ"י שלא ילדתו אך מכיון שאיגלאי לבסוף שהעובר אינו נפל א"כ האם עיברה עובר שאינו נפל נחשבת לאם.

ב. וכן מבואר כסברא הנ"ל בנמוק"י ביבמות בהא דנחלקו רבי יוחנן ור"ל בדף לה בחליצת מעוברת שס"ל דלא הוי חליצה, ובנמו"י שם כתב וז"ל דלהלכה לאו שמה חליצה

ואע"ג דהפילה לבסוף לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע שהעיבור לאו כלום, ואע"ג דקיי"ל דאמרי איגלאי מילתא למפרע, שאני הכא שאם בשעה שחלץ היה ודאי שלא היתה ראויה לבא לכלל לידה אה"נ דההוא עיבור כמאן דליתא דמי, וחליצה שחלץ לה כשירה, אלא שאינו כן דאיהו [נ"ל] חייש דילמא באותה שעה ראויה היתה לילד ולד גמור אלא שאחר כך גרם לה דבר להפיל נמצא דחליצה דמעיקרא לאו כלום הוה עכ"ל, והעולה מדברי הנמוק"י בחולץ ליבמה מעוברת טריפה שאינה ראויה ללדת הוי חליצה אעפ"י שהיא מעוברת דאף שלפי האמת אין כאן חסרון בעובר עצמו אלא באמו אך מכיון שאינה ראויה ללדת הוי העובר נפל דסו"ס הרי העובר לא יצא לעולם, ועוד העולה מדבריו שמותר לייבם יבמה טריפה מעוברת. ולפי מה שנתבאר לכאורה יש מקום להתיר במעוברת עובר חולה שאין לו חיות שיחיה שלושים יום שמותר להפילו כיון שנחשב כנפל.

ג. והנה הגאון ר' יוסף ענגיל בספרו בית האוצר בערך אב חידש בזה ומחלק בין גדר אב לגדר אם, שבגדר האב מיקרי אפילו קודם הלידה אלא אפילו עובר אבל בגדר אם נחשב אחרי הלידה, וטעמו בזה דאיתא במגילה בדף י"ג על הפסוק באסתר כי אין לה אב ואם דכשעיברתה אמה מת אביה וכשילדתה מתה אמא ופרש"י וז"ל בשעה שנתעברה אמא מת אביה נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב וכשילדתה אמא מתה ולא נראית לקרות אם עכ"ל. ומבואר דיש חילוק בגדר אב לגדר אם דהאב נחשב משעת העיבור והאם נחשבת משעת הלידה. והביאור בזה דהאב אין לו השייכות ללידה וכל שייכותו רק לעיבור, אבל הלידה ודאי שייכת באם ומה"ט הלידה היא הגורמת להחשיבה לאם. והשתא לפ"ז נראה שיש לדחות ראיית הרעק"א מדיני בן סורר לדיני חלב טריפה שבבן סורר זה בגדר אב ומה"ט נחשב לאב בעיבור, משא"כ בדיני טריפה שתלוי באם. אמנם אכתי לא מצינו ראייה להיפך שגדר האם משעת לידה לחודא דאיכא למימר דשניהם גורמים דהיינו העיבור והלידה להגדיר גדר האם, וא"כ איכא למימר דהלידה לחודא אכתי אינה נחשבת לאם. ועוד בעיקר ראייתו של הג"ר יוסף ענגיל צ"ע אם יש הוכחה מדברי אגדה להלכה וצ"ע.

והנראה לענ"ד דהנה ביבמות דף צ"ז ע"ב בשני אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין ואין חייבים משום אשת אח, ופירש"י וז"ל ואפילו קידשו לאחר שנתגייר דגדר שנתגייר כקטן שנולד דמי הלכך אין לו אחוה ואפילו מן האם עכ"ל. היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין, ופירש"י דצד ייבום מן האב הוא והני אין להם אב דזרע מצרי כבהמה עכ"ל. אבל חייבין משום אשת אח, וברש"י דחייבין כרת משום אשת אח מן האם שהרי היא כישראלית שילדה בנים, עכ"ל. והמבואר בגמ' שאעפ"י שהורתן שלא בקדושה וע"י הגירות בטל ייחוס האם, דכקטן שנולד דמי ונעשו כקטנים שנולדו וע"י הלידה נעשית אמן, מבואר דהלידה הוא הגורם להחשיב כאם, ויעוין בבכורות בדף מ"ו ע"א בתוד"ה נתגיירה שהעלו דגם בעובר שנתגייר אמרינן שדינו כקטן שנולד דמי.

ד. אמנם אכתי קשה דבחולין דף ע' ע"א איתא הרביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה מהו ידיה פטר דלא ידיה לאו פטר או דילמא דלאו ידיה נמי פטר ופירש"י דספק הגמ' האם הבהמה השניה נפטרה מן הבכורה. ולפו"ר משמע בגמ' שאין הטעם לפטור שסגי בלידה

לחודיה להחשיבה כוולדה של הבהמה אלא עיקר הטעם שהכל תלוי בעיבור ואם הבהמה לא עיברתו אלא שהכניסו העובר למעיה וילדתו אינו נפטרת מהבכורה דסו"ס אין העובר שלה, ואפילו לצד הספק שנפטרת היינו שתלוי בלידה דהלידה היא הפוטרת ואפי' בכה"ג שאין העובר שלה. וכן משמע מהרמב"ם בפ"ד מבכורות ה"ח וז"ל הדביק שני רחמים זה לזה ויצא מזה ונכנס לזה, הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה הבהמה שנכנס בה הבכור שהרי פטר רחם, או לא נפטרה עד שיפטור רחמה ולדה. עכ"ל. והמבואר דהספק אם צריך לפטור מבכורה ולד שלה או אפילו ולד דלא ידיה, והנראה בזה דהאי ספיקא בהדביק שני רחמים מיירי שהעובר שיצא מהבהמה מיירי בעובר חי שכלו לו חדשיו דהיינו שהראשונה ילדתו ומשום הכי אינו נעשה כנולד מהשני. ועוד אפשר לישב דהספק שיצא מהראשונה ולד מת ובכה"ג בודאי שלא נעשה כולד של השניה בזה דכל הספק כשמקבל חיות מצד הבהמה האחרת אבל כשאין לו חיות מכח השניה בודאי שלא נעשה וולדה של השניה, משא"כ בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה שמיירי שהעובר יש לו חיות מאמו האם שילדתו מיקרי אמו ואעפ"י שהורתו לא היה ^{30/07/2018} דהרי כקטן שנולד דמי.

והנראה מוכרח הסברה מהא דנסתפקו שם בגמ' בבלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקציאתו ויצא מאליו מהו והספק כפירש"י אם קדוש בהאי יציאה האחרונה, ובפשטות צ"ע בהאי ספיקא דהרי הולד נולד מהבהמה, וזה פשוט בעובר שהוציאוהו מרחם אימו והחזירו אותו ואח"כ נולד שהיו לידה ואין בזה חסרון שהיה זמן מסוים מחוץ לבהמה וא"כ קשה בבלעתו חולדה והוציאתו מה חסרון בזה דהרי בסוף הכניסתו ויצא מאליו, אלא ע"כ הפירוש בזה שע"י בליעת החולדה חל עליו שם לידה אלא שבדיני בכורה אין נפטרת מהבכורה דיש כאן חסרון של הולד שלא נגע ברחם דהחולדה חוצצתו ומש"ה כשכבר חל עליו שם לידה לא מהני הלידה השניה להחשיבה כוולדה, משא"כ במעוברת שנתגיירה או בנידון דידן שהוציאו את העובר שאכתי לא נולד מהראשונה דהיה בגדר נפל דלא דמי לדיני בכורה שגם נפל פוטר בבכורה אבל בדיני יחוס אין הנפל מתייחס אחר אמו. וביותר הנראה לשיטת הש"ך בשו"ע סימן ר"י סק"ב שעד מ' יום אין העובר יורש אפי' בעובר שלבסוף נולד חי, וכ"ש כשהוציאו אותו מרחם אימו שכל חיותו מהא שהכניסו אותו לרחם של אשה אחרת דלולי זה היה בודאי מת פשוט שאין זה מיקרי לידה.

ה. והנה נראה שהלידה גורם ליחוס אחר האם דאיתא בש"ע יו"ד סימן ש"ה ס"כ בשפחה שנשתחררה וכן כותית שנתגיירה כשהן מעוברות וילדו אעפ"י שהורתן לא הייתה בקדושה אך הלידה היתה בקדושה חייב שנאמר פטר רחם בישראל והרי פטרו רחם בישראל. והמבואר דהלידה היא הפוטרת, ולא אמרינן דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ולפ"ז אין הולד שלה דדוקא ולדה היא הפוטרת, אלא דע"כ שדוקא כנולד מאם אחרת אמרינן הכי שכקטן שנולד ואין לו ייחוס, אבל בכה"ג שלא נולד מאחרת אלא ממנה אמרינן דהלידה פוטרתו. אמנם, נראה דאין זה ראייה דהלידה הוא הגורם ליחוס העובר אחר האם אלא שהאמת שאין הלידה הוא הגורם, והא דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה היינו טעמא דעובר ירך אימו דהרי הוולד מעובר ממנה וא"כ איכא למימר דהלידה לחודא לא מיקרי אם מכיוון שאין זה בנה כדמוכת מהדביק שני רחמים. ואעפ"י שמדין גר שנתגייר כקטן שנולד איגלאי שאין זה

הריון שלה. אמנם הנראה בזה דהאי כללא בגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אין הביאור בזה שע"י הגירות נעשה גוף אחר כפשוטו ונעשה כאן אדם אחר, דא"כ קשה בגוי שלווה מעות ונתגייר יפטר מלהחזיר החוב דהרי אין הוא הגר הלוה, ומפורש אמרו בב"מ דף ע"ב ע"ב בנכרי שלווה מעות מישראל ונתגייר שגובה הקרן. אך יש לדחות שהיינו טעמא שגובין מהגוי שלווה או נתגייר מדין שיעבוד נכסים. ואכתי קשה דמבואר שם בב"מ בישראל שלווה מעות מהנכרי ונתגייר המלוה שהגר גובה ובזה קשה איך גובה דהרי ישראל לזה מגוי. וע"ק מהגמ' בסנהדרין דף ע"א בבן נח שכירך את השם ונתגייר שפטור מדין נשתנה דינו נשתנה מיתתו, ובתוד"ה בן נח כתבו שאין בזה את הכלל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וצ"ב הטעם בזה. ולכן הנראה בזה לענ"ד דכל הכלל נאמר במה שנוגע לאחרים דהיינו כדיני קירבה לגבי עדות ולגבי עריות דלאחר גרותו אינו קרוב ובטל דיני קירבה שאינם קרוביו וממילא כשר לעדות לקרובים שהיו לו בגיותו וכן כשר לעדות הקרובים ומותר בנישואי קרוביו מגיותו. אמנם בכל הדינים שנוגע לעצמו אין משתנה והיינו דכל החיובים שנתחייב בגיותו מיישך שייכי גם לאחר גירותו, וה"ט שחייב בפריעת החוב וחייב בעונשים שנתחייב בגיותו לגבי ברכת השם, וא"כ למ"ד עובר ירך אמו המעוברת שנתגיירה וילדתו בקדושה הוי כילדה וולד שלה מכיוון שהעובר הוי כחלק מגופה. ולפ"ז נראה שה"ה כשמוציאין העובר מאישה אחרת והכניסו לאם שילדתו אין האשה שילדתו נחשבת לאמו דהרי סו"ס ילדה ולד שאינה שלה.

אמנם למ"ד עובר לאו ירך אמו והא דמעוברת שנתגיירה שבנה אין צריך טבילה מבואר ביבמות דף ע"ח הטעם דהיינו רביתיה ולא הוי חציצה ואפ"ה מיקרי אמו, הרי מבואר שסגי בלידה לחודה להחשיבה לאמו אעפ"י שאין הוא וולדה דהא מיירי שהורתו שלא בקדושה והגירות נעשית אח"כ וע"י הלידה שהיה בקדושה נחשבת אמו הילדתו לאימו ומתוך כך נאסר באשת אחיו. מבואר שהלידה היא הגורמת לייחוס הוולד אחר אמו.

והשתא לפ"ז הנראה שהן למ"ד עובר ירך אימו והן למ"ד עובר לאו ירך אמו סבירא ליה שהלידה היא הגורם להחשיבה לאם, ודוחק לומר שגם בזה נחלקו שמהיכי תיתי בזה שלא מצינו שנחלקו בסברא ולמ"ד עובר ירך ס"ל שאין תלוי הייחוס בלידה. אמנם הנראה שיש לדחות הראיות דאיכא למימר דהברייתא דשני אחים שהורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה שחייבים משום אשת אח סבירא ליה דעובר ירך אימו והיינו דהחיוב בזה משום אשת אח תלוי בפלוגתא דלמ"ד עובר לאו ירך אימו חולק וסבירא ליה דאין חייבין משום אשת אח. ועוד איכא למימר בהא דיבמות שם במצרית מעוברת שנתגיירה שבנה שני אין הטעם שזה מדין שהבן מתיחס אחר אמו אלא יסודו נלמד מגז"כ דאשר יולדו שכך נאמרה הגז"כ שנחשב למצרי שני.

ו. אמנם נראה ראיה למש"כ דהנה איתא בכתובות דף י"א בגר קטן שמטבילין אותו ע"ד ב"ד והטעם דזה זכות לקטן וזכין לאדם שלא בפניו, ובתוס' שם הקשו דללשון בגמ' שיש זכיה לקטן רק מדרבנן קשה איך משכחת גר קטן מדאורייתא, ובארו בתוס' שמשכחת לה במעוברת שנתגיירה שבנה אין צריך טבילה והוי גר מדאורייתא. והקשה הרעק"א ברו"ח דהא דמהני הטבילה של האם לבנה היינו דאפילו שעובר לאו ירך אמו מ"מ היינו רביתיה

ולא הוי חציצה, אך אכתי קשה דהיכן היה גירות דכיון דקי"ל להלכה שעובר לאו ירך אמו ועוד קי"ל שקטן לית ליה זכיה מדאורייתא א"כ איך נעשה גר, ומתרץ הרעק"א דכמו שמצינו בשליחות לדבר עבירה שקי"ל אין שלד"ע אך מ"מ כשהמעשה מהני עבור אחד שאצלו אין זה עבירה בכה"ג מהני עבור השני שאצלו הוי עבירה, וכן הדין בכל שליחות שלא מהני לאחד מ"מ כשעושה שליחות לשנים ומהני לאחד איכא מיגו שמועיל לזה מהני גם לשני, וה"ה בגר קטן אעפ"י שאין שליחות לקטן מ"מ מיגו שהאם שנתגיירה זוכה לעצמה הגיירות זוכה נמי להעובר לגירותו. והנה הרמב"ם בפ"ד מאיסורי ביאה הי"ד ובשו"ע סימן רס"ט סי"ד פסקו בשני אחין שהורתן שלא בקדושה וליתן בקדושה שחייבין משום אשת אח, וקשה הרי קי"ל עובר לאו ירך אימו. והמבואר בהכרח כמש"כ שכלידה לחודא מיקרי אם ומש"ה חייבין משום אשת אח, איברא דהאחרונים שקלו וטרו בשיטת הרמב"ם בעובר אם הוי ירך אמו אך עכ"פ לא תלו הדין שחייבין משום אשת אח בספק אם העובר ירך אמו.

ז. והנה בתוס' בכתובות שם כתבו דיש גורסים שלקטן יש זכייה רק מדרבנן ובחידושי הגרנ"ט הקשה קושיית הרעק"א דאם כל הגירות רק מדרבנן איך חייבים מהתורה בשני אחים שהורתן שלא בקדושה ממ"נ דאם לא נתגירו אח"כ כל גירותן מדרבנן ואם מיירי שנתגיירו לאחר שגדלו א"כ ליתן היה שלא בקדושה מהתורה וא"כ אין חיוב משום אשת אח. והנה בתוס' ביבמות בדף מ"ז וברמב"ן הקשו דמהגמ' משמע שבגר צריך להקדים המילה קודם לטבילתו וא"כ איך מהני במעוברת שנתגיירה שבנה אין צריך טבילה הרי הטבילה היה קודם למילה, ובתוס' תירצו דשאני מעוברת שאכתי לא חזי למילה מש"ה אין המילה מעכבתו וחלות הגירות בטבילה גרידא, מידי דהוה בנקיבה שכיון שאינו חייב במילה אין המילה מעכבתו. ובחידושי הרמב"ן תירץ דבדיעבד מהני טבילה קודם המילה והיינו דס"ל להרמב"ן דגמר הגירות בעובר הוא ע"י המילה, ולפ"ז אין לעובר קרובים דהרי לידתו מעכו"ם, ובשעת מילתו דינו כקטן שנולד דמי, והקשה הגרנ"ט דמבואר ביבמות צ"ז ע"ב בהורתו שלא בקדושה וליתן בקדושה שיש לו קרובי האם, ועוד הקשה לשיטת הרמב"ן במעוברת שנתגיירה, בנה הוי ככור לכהונה וקשה הא כשנולד העובר אכתי עכו"ם הוא דלא נגמר גירותו עד אחר המילה. ומתרץ הגרנ"ט ותוכן דבריו שאעפ"י שבעכו"ם הבא על בת ישראל צריך גירות אין כוונתו דהוולד הוי גוי גמור אלא דהאמת שהוי במשפחת ישראל אלא שחסר בקדושת ישראל דיחוס בקדושה תלוי באבות דלא סגי ביחוס אחר האם, והגירות היינו דכמו שלקדושת כהונה תלוי באבות ה"ה לקדושת ישראל ובהאי גירות א"צ כלל דעתו דהרי לפי האמת הוא בגדר ישראל ולא שמתחייב להכנס תחת כנפי השכינה וממילא א"צ דעתו יעו"ש. ובזה מתרץ הקושיה מפדה"ב דבאמת הוי ישראל וכן אסור בקרובת אמו מה"ט. והן הן הדברים שכתב הרמב"ן במעוברת שנתגיירה דאפי' למ"ד עובר לאו ירך אמו אפ"ה העובר בגדר ישראל אלא שחסר בקדושת ישראל וע"י המילה והטבילה נכנס לקדושת ישראל. ומיושב בזה קושיית הרעק"א דהיינו טעמא מהני גירות האם לעובר דבזה א"צ לדיני זכיה ושליחות דהא מחויב להכנס תחת כנפי השכינה עכ"ד. ונראה בביאור דבריו דהעובר הוי ממשפחת ישראל אפי' שאכתי לא נתגייר ודינו כישראל קודם מתן תורה שכתבו האחרונים שלא נאמר בהם הכלל גר שנתגייר כקטן שנולד. וביאור הדבר נראה דהאי כלל כקטן שנולד. אינו כשהגר כבר נמצא באותו

גדר אומתו אלא שכל גירותו לחיובו במצוות וכזה אינו כקטן שנולד. והנה לפמ"ש"כ הגרנ"ט מוכח כמ"ש"כ שכלידה לחודא הוא הגורם לייחוס הולד בתר אמו שילדתו וביותר אפי' שאכתי לא נתגייר ואין לו חיוב מצוות אעפ"כ ייחוסו בתר אמו.¹

ח. אמנם הנראה בזה לתרץ קושיית הגרנ"ט בגוונא אחרינא דהנה בתשובת חמדת שלמה סימן ב' האריך בזה וכתב בשם הנהגות ש"ס הבא על בת ישראל הבן צריך גירות, ולכאורה קשה מהגמ' בבכורות דף מ"ז שמבואר שם שחייב בפדיון הבן, ומתרץ הנהגות דהיינו טעמא דקודם הגירות מתייחס הבן בתר אביו ולאחר הגירות מכיון שאין לו חייס שגר אין מתייחס אחר אביו הגוי וממילא אחר הגירות שדינן ליה בתר אימיה והוי כישראל גמור ודינו כבכור ישראל וממילא נתחייב בפדיון ונאסר בממזרות. ולכאורה צ"ע בסברא דע"י הגירות איגלאי למפרע שמתייחס בתר אימיה למפרע. אמנם לפי הסברא שכתב הנהגות הנראה בזה ליישב קושיית הגרנ"ט שה"ה במעוברת שנתגיירה קודם גירות העובר היחוס של הבן בתר אביו ולאחר הגירות בטל ייחוס אחר האב וממילא מתייחס בתר אמו והיינו דלידה לחודא גורמת שיתייחס בתר אמו. ובזה מיושב הטעם בעכו"ם הבא על בת ישראל שמחוייב בפדיון הבן להאחרונים דס"ל שהבן צריך גירות ולפמ"ש"כ הגרנ"ט ביאור הדבר שהלידה מישראלית הוא הגורם שנחשב במשפחת ישראל אלא דלהחיות במצוות צריך גירות ומה"ט מחוייב בפדיון אחר הגירות דמתייחס אחר אמו, והדברים ק"ו ממעוברת שנתגיירה שהיתה הורתו שלא בקדושה ואעפ"כ הלידה גורמת להכניסו למשפחת ישראל. ק"ו בעכו"ם הבא על בת ישראל שהורתו בקדושה שנכלל במשפחת ישראל והא דצריך גירות מכיון שאביו היה גוי.

והנה במש"כ להוכיח לניד"ד בהוציאו העובר מאשה והכניסו לאשה אחרת וילדתו שמתייחס בתר האם שילדתו ממעוברת שנתגיירה שבנה מתייחס אחריה, אמנם לפמ"ש"כ הנהגות אין ראיה לזה דאיכא למימר דהא חזינן לעיל דכ"ז שהוולד מתייחס בתר אביו אין מתייחס אחר אמו, א"כ ה"ה כשיש לו ייחוס בתר האם שעיברתו ממילא אין מתייחס בתר האם שילדתו דל"ד למעוברת שנתגיירה שבזה אין לעובר יחוס אח כמ"ש"כ דאין הגר מתייחס בתר אביו, משא"כ בניד"ד יחוסו בתר אמו הראשונה וא"כ אין ראיה שייחוסו בתר האמא שילדתו, אמנם למש"כ הגאון ר' יוסף ענגיל בראיה מרש"י במגילה שאם של עובר לא מיקרי אם ממילא מתייחס בתר אמו שילדתו.

ולפ"ז נראה העולה בזה שהעובר שהוציאו מאשה והכניסו לאשה אחרת וילדתו ייחוסו בתר אמו שילדתו ונאסר באחותו מהאם שילדתו ומותר באחותו מאם שעיברתו. אמנם לסברת הרעק"א והנתיב"מ נאסר באחותו מהאם שעיברתו ומותר באחותו מאם שילדתו.

ט. אמנם בכה"ג שהאב גוי והאשה שעיברתו נכרית לסברת הנהגות צריך הבן גירות ולאחר גירותו יתייחס לאמו שילדתו. ובנכרית שנתעברה מישראל והוציאו העובר והכניסו

1 והנה מקור הדברים שבמתן תורה לא נאמר האי כללא דגר שנתגייר כקטן שנולד כתבו המהר"ל מפראג הביאו הש"ש בהקדמה וטעמו דגר שנתגייר בע"כ אין בו הכלל כקטן שנולד. ובמשך חכמה כתב מהא דלא נתחייבו כלל ישראל לגרש נשותיהן לאחר מתן תורה אעפ"י שהיו בהם קרובים זה לזה באיסור עריות ובע"כ הטעם דגר שנתגייר כקטן שנולד ומבואר דלא ס"ל כמהר"ל.

לאשה מישראל הנראה לכאורה שצריך הבן גירות דהא חזינן שבלידה לחודא אין נעשה כבן מישראל, דהרי מעוברת שנתגיירה בנה צריך גירות. אמנם לפמ"ש"כ שיחוס הבן בתר אימיה נעשית אחר לידתו, לפ"ז עולה דישראל הבא על הנכרית לפני לידת הוולד העובר מתייחס כישראל, דאכתי אין לו ייחוס האם אלא מתייחס בתר אביו שהוא מישראל, וא"כ בישראל שבא על הנכרית ונתגיירה ולא גיירו את העובר, ומיירי שהב"ד לא ידעו שהגיורת מעוברת ששיטת הדגול מרבבה ביו"ד סימן רס"ח ס"ז שבכהאי גוונא לא חל הגירות על העובר. והנה בדגול מרבבה שם כתב שהאי דינא שהב"ד לא ידעו שהאשה מעוברת תליא באשלי רברבי. ולכאורה נראה כונתו שתליא במחלוקת אם עובר ירך אמו או לא דלמ"ד עובר ירך אמו היינו דטבילת האם מהני לעובר בממילא, אבל למ"ד עובר לאו ירך אמו אין נעשה גר ממילא אלא צריך כוונת ב"ד לגיירו. והיינו דוקא בנכרית מעוברת מנכרי ונתגיירה אבל בנכרית שנתעברה מישראל ונתגיירה הבן דינו כישראל דהא קודם לידתו ייחוסו הוא מכח האב שהוא גוי וע"י הלידה דאיכא ייחוס האם שהיא מישראל בטל ייחוס האב.

והנה בנכרית מעוברת מנכרי והוציאו העובר והכניסו לאשה מישראל שבנה צריך גירות דדמי לנכרית מעוברת שנתגיירה שבנה צריך טבילה. ולכאורה צ"ע דלמ"ד עובר ירך אמו בפשטות ע"י הלידה נעשה ישראל ואין צריך גירות שאעפ"י שהעובר ירך אמו דנכרית, אך בזה שהכניסו לאשה מישראל נעשה כירך אמו הישראלית ודמי למעוברת שנתגיירה שבנה אין צריך טבילה והיינו דאעפ"י שבתחילה היה ירך דנכרית אך ע"י הגירות דאם נעשה כירך הישראלית. אולם למ"ד עובר לאו ירך אמו וא"כ הוולד צריך גירות. ובזה צ"ע אם מהני טבילת אמו שנתגיירה, ולכאורה מסתבר דמהני טבילת האם דהיינו רביתיה ואין בזה חציצה, אמנם לפמ"ש"כ הרעק"א שמעוברת שנתגיירה מדין מיגו שמהני לעצמה מהני לעובר וא"כ בניד"ד דאין מיגו אין גירות העובר העובר מדאורייתא וא"כ דינו של העובר כגר קטן שמטבילין אותו ע"ד ב"ד ובאנו בזה למחלוקת הראשונים אם הגירות הגר קטן מדאורייתא או מדרבנן.

י. והנה נראה שה"ה בדיני ירושה כמ"ש"כ שהעיקר בזה היא האם שיוולדתו, וכן נראה שה"ה בדיני פדיון הבן שתלוי באם שיוולדתו וכשהיולדת מבכרת חייב בפדיון והכי מוכח מיו"ד סימן ש"ה ס"כ בשפחה שנשתחררה וכותית שנתגיירה כשהן מעוברות ילדו אעפ"י שהורתן שלא בקדושה וילדו בקדושה חייב שתלוי בפטר רחם ובכה"ג הרי פטרן רחם בישראל, מבואר שקדושת בכור תלוי בלידה שאז פוטר הרחם. וכבר נתבאר לעיל בספק הגמ' בהדביק שני רחמים היינו בילדה וולד שאינה משלה אם נפטר הרחם דמיירי שהראשונה כבר ילדה באופן הנ"ל הספק אם השניה פוטרת, אבל אם אכתי לא היה לידה אצל הראשונה בזה פשוט שפוטר השניה שהוולד שלה. ואכתי צ"ע בניד"ד האם פוטר את הראשונה, ועוד צ"ע באופן שהראשונה מבכרת והשניה אינה מבכרת האם הולד חייב בפדיון. והנראה בכה"ג שהוציאו העובר מהראשונה לפני שנקמו איבריו אין פוטר את הראשונה וה"ה שהוא בעצמו אין לו דין בכור, ובכה"ג שהוציאו לאחר ריקום איברים הראשונה נפטרה דדמי לנפל שאם היה נפל אחר ריקום איבריו פוטר את אמו. ויש לדון בעובר עצמו אם הוי בכור, והנראה שלא הוי בכור דהרי בזמן שהוציאו מהראשונה היה במצב של נפל ונפל פטור מהבכורה וא"כ איגלאי שנולד מהשניה ולא מהראשונה. והנה בהא שהראשונה נפטרה מבכורה אמנם נראה שהיינו

כשהעובר ביציאתו דרך הרחם ונגע ברחם. אך בכה"ג שכרכו אותו בסיד וכיו"ב שלא נגע האבר ברחם בזה אכתי ספק אם הראשונה נפטרה מהבכורה, שצ"ע אם הוולד הוא בכור שהדבר ספק וממילא כיון שיש ספק על העובר א"כ איכא ספק על האם האם נפטרה וממילא הבא אחריו הוי ספק בכור, ויעוין באבני נזר יו"ד סימן מ"ה שדן באשה שהוציאו הרופאים את הוולד בכפות אם הבן חייב בפדיון, והנה האבני נזר לא דן בזה שהבא אחריו האם הוי בכור, והביאור בזה לכאורה פשוט שהבא אחריו בודאי אינו בכור לכהונה דנלמד מהבא אחר הנפל שלא הוי בכור, אמנם נראה שלא דמי להבא אחר הנפל דבבא אחר הנפל אינו בכור שכבר נפטר הרחם ע"י הנפל, משא"כ ביצא העובר הראשון בסיב ע"י חציצה איגלאי שהוא לא פטר הרחם אלא הבא אחריו, אך נראה שאין השני בכור מטעמא שלא גרע מהבא אחר היוצא דופן שאינו בכור, והטעם בזה כתב הט"ז בסימן ש"ה סק"כ דהרי קדמו אחר ואע"ג דהאחר לא פטר הרחם מ"מ מכיון שהנולד אחריו לא הוה בכור לנחלה דהרי הוא לאו ראשית אונן ה"ה שלא הוי בכור לכהן, והנראה שהבא אחר הנולד בסיב ע"י חציצה דינו כהבא אחר יוצא דופן, ומה"ט לא כתבו הפוסקים שהבא אחר הנולד כרוב בסיב חייב בבכורה. ויעוין בחידושי רעק"א על השו"ע שם שכתב דדוקא כשהראשון נולד חי הבא אחריו לא הוי בכור אבל באם הראשון שנולד דרך יוצא דופן הוי נפל הבא אחריו הוא בכור לכהן דהרי הוא גם בכור לנחלה כיון דהראשון נפל. וא"כ ה"ה בזמנינו הנולד דרך חציצה ונולד נפל הבא אחריו הוא בספק בכור לכהן. אמנם יש לחקור בנ"ד שהוציאו העובר מהראשונה והכניסוהו לשניה והוציאו אותו מהראשונה ע"י חציצה, דאיכא למימר שמהראשונה הבא אחריו אינו בכור לנחלה משום שהראשון היה בר קיימא ואעפ"י שכל חיותו מהשניה, ולפ"ז הבא אחריו גם אינו בכור לכהן או דילמא שהבא אחריו אינו בכור לנחלה מטעם שהראשון נולד לבסוף דאעפ"י שנולד מהשניה ודמי להוציאו נפל מאשה ונולד לאביו בן מאשה אחרת ואח"כ ילדה הראשונה בר קיימא שמסתבר שהוא בכור לכהן.

יא. והנה יש לחקור בהוציאו העובר מהראשונה שהיא פסולה לקהל והכניסו להשניה שהיא כשרה לקהל, והנראה בזה מסברא דלפמש"נ שהוולד מתייחס בתר האשה שילדתו הולד כשר בקהל, וה"ה להיפך כשהראשונה כשרה בקהל והשניה פסולה בקהל בכה"ג הוולד פסול לקהל. אמנם אחר העיון בזה נראה דמבואר ביבמות דף ק' במשנה במי שלא שהתה אחר בעלה שלושה חודשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם הוא בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון וכן בהיו שניהם כהנים. ומקשינן בגמ' דאם מיירי במשנה בגרושה קשה דקתני בסיפא במת הבעל השני אין הבן מטמא לו דשמא הוא בן תשעה לראשון והוי כהן ואסור להיטמא לאחר. ומשמע מהגמ' דאשת כהן שנתעברה ונתגרשה ואח"כ בא עליה כהן אחר בנה כהן כשר הוי. ולכאורה צ"ע דאי אזלינן בתר הלידה הוי בנה כהן חלל שהרי אמו נתחללה ע"י שראויה לכהן השני, ומשמע מהא שהולכין בתר העיבור ואעפ"י שביחוסין אזלינן בתר אמו מצד הלידה ואעפ"כ פסולות ודמי למשנ"ת לעיל דאם העיבור לא היה ביהדות אעפ"י שנולד מאם שנתגיירה לא אמרינן שהוי ישראל, ה"ה נראה בפסולי קהל שלגבי כשרותו לבא בקהל תלוי בעיבור אם הוי בכשרות ולא תלוי בלידה, ונלמד מהא לכל פסולי קהל שתלוי בעיבור, ולפ"ז אפ"ל דלענין ממזרות יהיו בניה כשרים בקהל. אמנם, נראה שאין ראיה מהא שהפסול

חללות אינו מכח האם שהיא נתחללה, והא ראייה שחללה שנשאת לישראל בנה כשר מבואר שהפסול חללות מכח האב ולא מכח האם, וא"כ גם בכה"ג שהאם נתחללה אחרי שנתעברה מהכהן ונתחללה קודם הלידה אין הלידה גורמת לפסלות של האם. ולכאורה אפשר לדחות דשאני ישראל שנשא חללה דבני ישראל מקוה טהרה לחללים אמנם גם בניד"ד בעלה הראשון הוא מקוה טהרה לחללים.

ואכתי צ"ע לשיטת ר' דוסתאי ב"ר יהודה בקידושין דף ע"ז ע"א שסובר דכשם שבני ישראל הם מקוה טהרה לחללות, דהיינו להכשיר את בתה ממנה לכהונה, ה"ה שכנות ישראל מקוה טהרה לחללים להכשיר את בתו ממנו לכהונה, ולפ"ז אין ראייה לכל פסולי קהל דלפי ר' דוסתאי בכה"ג שאחרי העיבור נולד מאשה אחרת שאינה חללה בנה כשר ואינו חלל משא"כ בכל פסולי קהל איכא למימר דאזלינן בתר הלידה ולא בתר העיבור. אמנם מהרמב"ם ובשו"ע באהע"ז סימן ז' ס"ח דז"ל השו"ע כהן שנשא מעוברת וילדה כשהיא חללה הולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה, ומהא שלא כתבו הטעם שכשר דהוי מקוה טהרה לחללים מוכח דס"ל להראשונים דרק ישראל הם מקוה טהרה לחללים אבל לא כהנים ומש"ה כתבו הטעם שבא מטיפה כשירה. ולפ"ז עולה בכל פסולי קהל שבאו מטיפה כשירה אין הלידה פוסלתם וצ"ע בזה.

יב. והנה בעיקר הדבר הקשה לי ת"ח מהא דמבואר בנדה דף ל"א ע"א ג' שותפין באדם וכו' ואמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר וכו' ולכאורה משמע מהגמ' שהעיקר תלוי בעיבור ומכאן ולהבא היינו רק לצורך גידולו של העובר אך יסודו ושורשו תלוי אך ורק בעיבור. ולענ"ד אין ראייה דכוונת הגמ' בהא דאמרו במשנה בעריות האב זוכה לבן ופירש הרע"ב והרמב"ם שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב, ובפשטות מסתבר שה"ה באם שזוכה לבנה שטבע הבן קרוב לטבע האם כדמוכח מהגמ' בנדה והיינו שהאם שעוברת היא הזוכה לבנה. ול"ד לניד"ד שהספק בדבר אם לדיני התורה כגון כניסוך אם ודיני ירושה ואיסורי עריות שאין האיסור בעריות מטעם שהתורה הקפידה שלא לישא אשה שדומה לו בתכונותיו. והדברים מפורשים בדברי המגיד משנה בפ"א דאישות ה"ד וז"ל ואל תתמה היאך תהיה הישראלית ביאתה בזנות בלאו והגויה מדברי סופרים לפי שאיסור העריות הוא בגזירה ודבר שאין לו טעם בכל פרטיו והנה תראה שאם חמותו היא בשריפה ואם אמו מדברי סופרים בלבד, ונדות בישראלית הוא מן התורה בכרת ובגויה אין נדות כלל אלא מד"ס עכ"ל המ"מ. איכרא דהמ"מ נקט אם חמותו שאינה קרובה בתכונותיה, אמנם ה"ה באחות אביו או אחות אמו שהם בכרת ובת אחיו או בת אחותו מותר לכתחילה ואדרבא מצוה איכא בהם. וה"ה אם אמו אסור מד"ס ובת הבן או בת הבת חייב כרת ומוכח שאין איסורי עריות תלויים בקרובה שלל האיש והאשה שקרובים בתכונותיהם וא"כ אין קרוביו מאמו תלוי מצד תכונות על הוולד.

יג. אמנם הראיה מהגמ' במגילה מאסתר כי אין לה אב ואם מוכח שהאם של עובר לא מיקרי אם מוכח דבלשון התורה אם היינו אמו של נולד ולא של עובר ומה"ט באיסורי עריות שנקטה התורה ערות אביך וערות אמן וכו' ידענן שהכוונה לאם שנולד, אמנם באיסורי עריות

כגון בערות בת בתך וערות אשה ובתה דבהם לא הוזכר אם צ"ע מה דינו של העובר בהם. והנה הרעק"א בתשובות סימן קע"ב הקשה איך מותר לבוא על אשתו מעוברת הרי לכאורה היא וולדה נבעלו והוי כבא על בתו, ולכאורה מבואר שבת אשתו מיקרי גם בעוברת ואפילו קודם שנולדה. והנה לפמש"כ לחלק בין גדר אב לגדר אם אין ראייה שבאמת היא בתו של האב קודם הלידה אך לגבי האם אינה כבת אשתו עד הלידה, אמנם הרעק"א לשיטתו דס"ל שגם באם של העובר מיקרי אם וממילא מקשה הרעק"א בבא על אשתו מעוברת דמיקרי אם והוי כבא על בת אשתו. וכן נראה במש"כ רש"י במגילה שקודם הלידה לא מיקרי אם יש לחקור אם דוקא כשהתורה כתבה אם הכוונה דוקא כשילדה או אפילו כשהתורה כתבה אשה ובתה שלא הזכירה התורה אם גם העובר בכלל, ואיכא למימר שנלמד בת מאם וכיון שיש גילוי שאם העובר לא מקרי אם ה"ה העובר לא מיקרי בת עד הלידה [והנפק"מ בזה לשיטת הרמב"ם בפ"ז מאישות הט"ז שקידושין חלים בעובר ויעוין מש"כ בזה הרעק"א בשו"ת סימן קמ"א ובחידושי רבנו חיים הלוי ואכ"מ] ויש לדון בניד"ד דאי אזלינן בתר האם שילדה אך לגבי בת בתו איכא למימר שאסורה לו, וצ"ע.

תשס"ח 30/07/2018

והנה הנראה מוכח שאין האיסורי עריות תלויים בקירבה של התכונות מהא דגר שנתגייר כקטן שנולד ומותר בקרוביו. אמנם נראה שאין ראייה אלא דבגר חידשה התורה שמותר בקרוביו. ועוד נראה שע"י הגירות משתנה תכונות של הגר, ודמי להא דאמרו בירושלמי בנדרים פ"ו ה"ח על הפסוק אקרא לאלקים לאל גומר עלי בת שלוש שנים ויום אחד נמלכו ב"ד לעברו, בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין. איברא דנראה דהאי כללא כקטן שנולד היינו לגבי קרוביו אך לגבי הגר בעצמו להחשיבו ע"י הגירות כאדם אחר לא נאמרה הכלל, וטעמא דהא מילתא נראה שהדין קרובים לגבי עריות ועדות וירושא הם מהלכות התורה, וכן מוכח בהרבה מקומות מהגמ' בב"מ דף ע"ב ע"א בנכרי שלוח ונתגייר שצריך לשלם וכן בישראל שלוח מגוי ונתגייר הגוי צריך לשלם וכן בגוי שעבר עבירה ונשתנה דינו כמש"כ לעיל יעו"ש. והנה בסנהדרין דף ע"ב בתוד"ה בן נח מבואר בתוס' דהאי כללא כקטן שנולד נאמר בדיני שמים ולא בדיני אדם ולא כתבו בתוס' הטעם לחלק, והנראה שבדיני שמים שיש שינוי בנשמתו משתנה האדם ע"י הגירות משא"כ בדיני אדם שדנים כאן בעולם הרי הגר לא נשתנה. ומעתה בניד"ד לענין כיבוד אם וירושא אין תלוי במי שתכונותיו שוות לוולד היא האם לענין כיבוד וכו' אלא בפירושו בתורה של אמך, אמנם אם הספק מצד טעמי המצוה בזה מסתבר שהאם שילדתו היא אמו לפמש"כ החינוך במצוה ל"ג, אך צ"ע להלכה אם דנין בזה לפי טעמי המצוות.

יד. והנה עוד העיר בזה הת"ח מהא דתנן במשנה בב"מ דף ק"א ע"ב שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו וכ"פ בשו"ע סימן קס"ח ומשמע דבעיקר הדבר בדיני הממונות שבו עדיפות לבעל הזיתים יותר מבעל הקרקע וה"ה בניד"ד. לענ"ד ל"ד להתם דשם מיירי ממונות וצ"ע אם נלמד איסורים מממון. ועוד בעיקר הדבר ל"ד להתם דהנה ברוח שהיזרה זרעוני ראובן לתוך שדהו של שמעון וצמחו שהנראה מסברא שכל הגידולין שייך לבעל השדה אלא שבעל השדה צריך לשלם מה שנהנה לבעל הזרעונים, וכך משמע מדברי רבינו חיים הלוי בפכ"א ממלוה ולוה הל"א במש"כ בירושלמי וכ"פ ברמב"ם בפ"ב מתרומות דהזורע שדה הפקר חייב במעשרות, ודייק הגר"ח

דאע"ג דביורד לתוך שדה חבירו שיך השבח לבעלים, מ"מ בזורע שדה הפקר אין השבח הפקר אלא השבח שיך לזורע. וכשאיכא בעלים לקרקע הרי הקרקע של הבעלים הוא דאשביח ובע"כ צריך לומר שחלוק זורע שדה חבירו שבזה השדה היא שהשביחה משא"כ בשותל עצי זיתים בשדה חבירו העצים השביחו וע"י העצים גדלו הזיתים, ומעתה בניד"ד לא דמי לשותל עצים בשדה חבירו ול"ד לזורע זרעים בשדה חבירו דשאני בזרעים שהזרעים כלו מהעולם משא"כ בניד"ד, אך צ"ע בזורע שדה חבירו בזרעונים שאין כלים מי יקבל השבח.

העולה מהאמור:

- א. בעובר שמת לא אמרינן שאיגלאי שהיה נפל מעיקרו.
- ב. בגדרי אב ואם גדר האב נעשה משעת העיבור, ובגדר האם מהרעק"א משמע שמשעת העיבור מקרי אם ולהגר"י ענגיל כתב שהאם נעשית בשעת הלידה.
- ג. באשה שעברה והשניה ילדה ייחוסו של הוולד בתר האם היולדת לגבי איסור קורבה בנישואין דהיינו שאסור בעריות בקרובי האם היולדת. ומותר בקרובי האם שעברתו. ולכאורה לפי הרעק"א אסור גם בקרובי האם שעברתו.
- ד. נתעבר אצל נכרית והלידה מאשה ישראלית למ"ד עובר ירך אמו אינו צריך גירות, ולמ"ד עובר לאו ירך אמו צריך גירות. ואחרי הגירות ייחוסו בתר האם היולדת, ובטבילה של האם היולדת מהני הגירות לעובר שיתגייר בב"ד והוי גר מדאורייתא, אמנם לסברת הרעק"א להראשונים שזכין לקטן הוא מדרבנן הוי גר מדרבנן.
- ה. בישראל שבא על הנכרית ונתעברה ונתגיירה מעוברת איכא למימר שהבן מתייחס בתר אביו, אמנם מהפוסקים משמע שאין לו יחוס בתר אביו.
- ו. בדיני בכורה כשהאם היולדת מבכרת הוולד בכור וחייב בפדיון הבן, ולגבי הראשונה שעברתו כשהוציאו אותו ממנה קודם ריקום איברים אין הראשונה נפטרת מהבכורה, ובהוציאו את העובר ע"י חציצה שלא נגע ברחם אין הראשונה נפטרת.
- ז. בהוציאו את הנפל מאשה ע"י חציצה הבא אחריו הוא בכור.

והנה בעיקר השאלה אין בדעתי שיסיקו ממנו מסקנות הלכה למעשה ח"ו. וכתבתי אך ורק לעורר המעיינים והפוסקים, ומצינו לגדולי התנאים שנשתבחו בזה שלא אמרו דבר שלא שמעו מרבותיהם ואיך אנו נפסוק בשאלה חדשה שלא בא זכרה בש"ס ובפוסקים, אלא שניסיתי למצוא מקורות לדמות לשאלה לניד"ד אבל מפני שאנו מדמים נעשה מעשה.